

dr hab. Krzysztof Ślusarek

# Galicja 1772-1918

Galicja – polski Piemont

# Pierwsze instytucje

## **Związek Polskich Towarzystw Gimnastycznych „Sokół”**

Początki tej organizacji sięgają jesieni 1866, kiedy grupa studentów postanowiła założyć towarzystwo gimnastyczne. 7 lutego 1867 został zarejestrowany statut, natomiast w maju 1867 odbyło się zebranie, które wyłoniło władze. Prezesem pierwszego Wydziału został dr Józef Milleret, radny miasta Lwowa, a jego zastępcą hr. Aleksander Fredro.

Zawody sportowe Sokola  
we Lwowie w 1903 r.

# Pierwsze instytucje

## **Macierz Polska**

Inicjatorem powołania utworzonej w 1882 we Lwowie organizacji był Józef Ignacy Kraszewski. Była to instytucja oświatowa, która prowadziła działalność samokształceniową, wydawała dostępne dla ludu książki, później stała się wzorem dla wielu podobnych stowarzyszeń oświatowych zakładanych w innych częściach Polski. Z Macierzą Polską współpracowało wielu wybitnych uczonych, publicystów i polityków, m.in. Ludwik Kubala (na zdjęciu), Antoni Małecki, Mikołaj Zybkiewicz.

# Obchody patriotyczne

## **Kopiec Unii Lubelskiej we Lwowie**

Z inicjatywy Franciszka Smolki 12 sierpnia 1869 r. we Lwowie zaczęto sypać kopiec unii lubelskiej. Kopiec ten miał symbolizować nierozzerwalność ziem dawnej Rzeczypospolitej.

# Obchody patriotyczne

## **Powtórny pogrzeb Kazimierza Wielkiego**

14 czerwca 1869 w trakcie prac konserwatorskich na Wawelu prowadzonych przez Pawła Popiela otwarto grób Kazimierza Wielkiego. 21 czerwca specjalna komisja (m.in. P. Popiel, Jan Matejko, Władysław Łuszczkiewicz) dokonała ponownego otwarcia grobu. Wykonano wówczas szeregu prac dokumentacyjnych. 8 lipca 1869 odbył się uroczysty, ponowny pogrzeb Kazimierza Wielkiego. Mszę św. w Katedrze wawelskiej poprzedził pochód pogrzebowy idący z Kościoła Mariackiego. Uroczystości kazimierzowskie na Wawelu stały się przetrwały się w wielką manifestację patriotyczną o zasięgu ogólnopolskim.

# Obchody patriotyczne

## **Jubileusz Józefa Ignacego Kraszewskiego**

Jubileusz 50-lecia pracy pisarskiej Kraszewskiego, który odbył się w dniach od 2 do 7 października 1879 r. w Krakowie, przerodził się w wielką manifestację patriotyczną. Do Krakowa przybyło 109 delegacji ze wszystkich zaborów i emigracji. Obecne były też wszystkie najwybitniejsze postaci życia politycznego w Galicji. Jubileusz Kraszewskiego był manifestacją jedności narodu polskiego i wielkości jego kultury. Uroczystość stała się także okazją do założenia Muzeum Narodowego w Krakowie.

Bal w Sukiennicach z okazji  
jubileuszu Kraszewskiego.

# Obchody patriotyczne

## **400. rocznica śmierci Jana Długosza**

Obchodzona ją 19 maja 1880 r. w Krakowie. Tego dnia szczątki Długosza przeniesiono do nowego sarkofagu w krypcie pod kościołem Paulinów na Skalce.

Równocześnie w krypcie tej otwarto „grób zasłużonych”, gdzie zaczęto chować szczątki zasłużonych Polaków. M.in. w październiku 1881 do „grobu zasłużonych” przeniesiono zwłoki poetów Lucjana Siemieńskiego i Wincentego Pola. Obchodem rocznicy śmierci Długosza towarzyszył także zjazd historyków polskich.

# Obchody patriotyczne

## **200. rocznica odsieczy wiedeńskiej**

Obchody rocznicy wiktorii wiedeńskiej, jakie zorganizowani 12-13 września 1883 r., zainaugurowała procesja, jaka ulicami Krakowa przeszła spod kościoła Karmelitów na Piasku na Wawel. Później nabożeństwo dziękczynne za zwycięstwo oręza polskiego odprawił bp krakowski Albin Dunajewski. Komitet obchodów, działający pod przewodnictwem Juliusza Kossaka, sprowadził do Krakowa wielotysięczną delegację chłopów, co nadało uroczystościom ludowy charakter.

Pamiątkowy medal wybity z okazji 200. rocznicy bitwy pod Wiedniem.



# Obchody patriotyczne

## **Pogrzeb Adama Mickiewicza w Krakowie**

Starania o sprowadzenie zwłok Mickiewicza trwały od 1869. 1 czerwca 1890 r. Wydział Krajowy powołał nowy komitet, w skład którego weszli m.in.: hr. Jan Tarnowski, Jan Matejko, bp Albin Dunajewski, Karol Estreicher. 17 czerwca komitet otrzymał oficjalną zgodę cesarza na sprowadzenie zwłok. 28 czerwca na cmentarzu Montmorency odbyła się uroczysta ekshumacja zwłok, po czym 3 lipca trumnę przywieziono pociągiem do Krakowa. 4 lipca odbył się uroczysty pogrzeb. Trumnę ze szczątkami wieszczą przewieziono karawanem na Wawel, gdzie złożono ją w krypcie katedry.

Pogrzeb A. Mickiewicza w Krakowie.

# Obchody patriotyczne

## **Uroczystości Mickiewiczowskie we Lwowie**

Sprowadzenie zwłok A. Mickiewicza do Krakowa świętowano także we Lwowie. 4 lipca 1890 r., kiedy prochy Mickiewicza składano na Wawelu, we wszystkich oknach we Lwowie i na jego przedmieściach zapłonęły świece. Tworzyło to swoistą iluminację i było symbolicznym hołdem dla wieszca.

# Obchody patriotyczne

## **Rocznica insurekcji kościuszkowskiej w Krakowie**

Obchody 100. rocznicy powstania kościuszkowskiego w Krakowie odbyły się 31 marca 1894 r. W Katedrze Wawelskiej odprawiono uroczyste nabożeństwo. Następnego dnia odbył się wielki pochód z Rynku na Wawel, gdzie złożono kwiaty i wieńce na grobie Tadeusza Kościuszki.

J. B. Plersch, *Tadeusz Kościuszko pada ranny w bitwie pod Maciejowicami, 1794.*

# Obchody patriotyczne

## **Rocznica insurekcji kościuszkowskiej we Lwowie**

Kulminacyjnym punktem obchodów 100. rocznicy powstania kościuszkowskiego, była Powszechna Wystawa Krajowa we Lwowie, którą otwarto 5 czerwca 1894 r. W jej trakcie wystawiono słynny obraz Jana Styki i Wojciecha Kossaka Panorama Raclawicka.

Budynek Powszechnej Wystawy Krajowej  
we Lwowie.

# Obchody patriotyczne

## **Pomnik Adama Mickiewicza w Krakowie**

Pomnik zaprojektowany przez Tadeusza Rygiera stanął na Rynku, naprzeciw Sukiennic. Jego odsłonięcie, w dniu 26 czerwca 1898 r., stało się okazją do wielkiej manifestacji patriotycznej, przybyły delegacje z wszystkich zaborów i z Czech. 27 czerwca, po nabożeństwie w Kościele Mariackim odbył się wielki pochód na Wawel, gdzie złożono wieńce na grobie Mickiewicza. 29 czerwca odbył się wiec robotniczy zorganizowany przez PPSD, na którym zapowiedziano utworzenie Uniwersytetu Ludowego im. A. Mickiewicza.

# Obchody patriotyczne

## **Uroczystości grunwaldzkie**

500. rocznica bitwy pod Grunwaldem stała się okazją do kolejnej manifestacji patriotycznej. Do Krakowa przybyło ok. 150 tys. osób z wszystkich ziem polskich. W czasie obchodów, w dniach 15-17 lipca 1910 r. odbyło się szereg spotkań i mitingów, m.in. V Zlot Sokolstwa Polskiego, festyn ludowy w Parku Jordana. Najważniejszym wydarzeniem było jednak odsłonięcie na Placu Matejki pomnika Władysława Jagiełły, zwanego później Pomnikiem Grunwaldzkim. Fundatorem pomnika był Ignacy Jan Paderewski, a wykonawcą młody artysta Antoni Wiwulski.

# Zaplecze ruchu niepodległościowego

## **Związek Walki Czynnej**

W czerwcu 1908 r. z inicjatywy Kazimierza Sosnkowskiego i Mariana Kukieła we Lwowie powstał tajny Związek Walki Czynnej. Utworzyli go ludzie, którzy wyszli z Organizacji Bojowej PPS i zdali sobie sprawę, że rewolucja zakończyła się klęską. ZWC powstał w momencie wzrostu napięcia międzynarodowego (konflikt bałkański). Organizacja miała na celu prowadzenie szkoleń wojskowych i przygotowanie kadr dla przyszłego powstania. Komendantem głównym organizacji został J. Piłsudski.

# Zaplecze ruchu niepodległościowego

## **Polski Związek Wojskowy**

Pod koniec 1908 r. z inicjatywy Aleksandra Mikulińskiego w Krakowie powstał Polski Związek Wojskowy. Organizacja ta pozostawała pod wpływami Narodowego Związku Robotniczego i Zetu. Jej komendantem był Jerzy Bujalski. W latach 1908-1910 była to jedna z większych organizacji paramilitarnych w Galicji. W 1910 PZW wszedł w skład Armii Polskiej.



# Zaplecze ruchu niepodległościowego

## **Związki strzeleckie**

W 1910 r. władze austriackie wydały ustawę zezwalającą na tworzenie organizacji strzeleckich. Na podstawie przepisów ustawy w Galicji zaczęły powstawać liczne organizacje paramilitarne. Z inspiracji PPS i J. Piłsudskiego w Krakowie powołano Strzelca, a we Lwowie Związek Strzelecki. Oprócz Strzelca działały także Drużyny Bartoszone kierowane przez Stefana Paślowskiego, Drużyny Podhalańskie Henryka Minkiewicza i Sokole Drużyny Bojowe organizowane przez Józefa Hallera.

# Zaplecze ruchu niepodległościowego

## **Polski Skarb Wojskowy**

W sierpniu 1912 r. w Zakopanem odbył się zjazd polskich irredentystów. Wzięli w nim udział m.in. Władysław Studnicki, Józef Piłsudski, Witold Jodko-Narkiewicz, Ignacy Daszyński. Wynikiem zakopiańskiego spotkania było powołanie Polskiego Skarbu Wojskowego, który miał na celu subwencjonowanie wszelkich przygotowań wojskowych: organizację kształcenia militarnego, wydawnictw wojskowych, stowarzyszeń itp. Honorowym przewodniczącym PSW wybrano Bolesława Limanowskiego, a wśród członków zarządu znaleźli się m.in.: Włodzimierz Tetmajer, Hipolit Śliwiński (na zdjęciu), W. Studnicki, Wacław Tokarz.

# Zaplecze ruchu niepodległościowego

## **Komisja Tymczasowa Skonfederowanych Stronnictw Niepodległościowych**

W listopadzie 1912 r. podczas spotkanie irredentystów w Wiedniu utworzono Komisję Tymczasową Skonfederowanych Stronnictw Niepodległościowych (KTSSN), która miała koordynować działania obozu niepodległościowego. W razie wybuchu wojny KTSSN miała kierować powstaniem antyrosyjskim. Akces do Komisji Tymczasowej zgłosiły m.in. PPSD, PSL, Polskie Stronnictwo Postępowe (jego przedstawicielem był H. Śliwiński), PPS i związany z nią Związek Chłopski, Narodowy Związek Robotniczy, Narodowy Związek Chłopski.

Wacław Tokarz.

# Zaplecze ruchu niepodległościowego

## **Wymarsz z Oleandrów**

6 sierpnia 1914 r. Józef Piłsudski na czele I Kompanii Kadrowej wkroczył do Królestwa Polskiego. Do wybuchu spodziewanego powstania jednak nie doszło.

# Zaplecze ruchu niepodległościowego

## **Wymarsz z Oleandrów**

Przemówienie Józefa Piłsudskiego dołączonych w I Kompanię Kadrową oddziałów Związków i Drużyn Strzeleckich (Kraków, 3 VIII 1914 r.)

„Zołnierze! . . . Spotkał was ten zaszczyt niezmierny, że pierwsi pójdziecie do Królestwa i przestąpicie granicę rosyjskiego zaboru, jako czołowa kolumna wojska polskiego, idącego walczyć o oswobodzenie ojczyzny. Wszyscy jesteście równie wobec ofiar, jakie ponieść macie ( . . . ). Patrzę na was jako na kadry, z których rozwinąć się ma przyszła armia polska, i pozdrawiam was, jako pierwszą kompanię kadrową”

# Zaplecze ruchu niepodległościowego

## **Utworzenie Legionów Polskich**

Uchwała Parlamentarnego Koła Polskiego dotycząca powstania Naczelnego Komitetu Narodowego (Kraków, 16 VIII 1914 r.)

I. Połączyło nas wszystkich w tej doniosłej chwili dziejowej to głębokie przeświadczenie, że zjednoczenie wszystkich stronnictw polskich w czasie toczącej się wojny światowej jest konieczne (...). Aby tę myśl jedności narodu w czyn wprowadzić, jednoczą się na wezwanie Koła Polskiego dotychczasowe odrębne organizacje: Centralny Komitet Narodowy i Komisja Skonfederowanych Stronnictw Niepodległościowych oraz te grupy, które do żadnej z tych organizacji nie należały, tworząc Naczelny Komitet Narodowy i uznając ten komitet za najwyższą instancję w zakresie wojskowej, skarbowej i politycznej organizacji zbrojnych sił polskich (...).

II. Na podstawie tego zjednoczenia przystępuje się do utworzenia na razie dwóch legionów polskich, jednego w zachodniej, drugiego we wschodniej Galicji, pod komendą polską, opierając się na istniejących już zbrojnych organizacjach polskich.

Oddziały polskie użyte być mają do walki przeciw Rosji na ziemiach polskich w związku z monarchią austro-węgierską.